

Makale Bilgisi

Makale Türü
Tezden Üretilen
Makale

Geliş Tarihi
20.01.2025

Kabul Tarihi
09.05.2025

Anahtar Kelimeler
Sosyal Medya
Bağımlılığı,
Ergenlik,
Ebeveyn Etkisi

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı ile Algılanan Ebeveyn Sosyal Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

*Hanife Beride KOCATÜRK BURSA **Melike İLERİSOY

ÖZ

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile ebeveynlerinin sosyal medya kullanım düzeyleri arasındaki ilişkiyi ilişkisel ve betimsel tarama modeli çerçevesinde incelemektedir. İstanbul ili Kağıthane ilçesinde öğrenim gören 225 ortaokul öğrencisinden elde edilen veriler; Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği, Algılanan Ebeveyn Sosyal Medya Kullanımı Ölçeği ve Sosyo-Demografik Bilgi Formu aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde ki-kare testi, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve yol analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bulgular, öğrencilerin algıladıkları ebeveyn sosyal medya kullanım düzeyi ile öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında düşük düzeyde fakat anlamlı bir pozitif ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, ebeveynlerin sosyal medya alışkanlıklarının çocuklar tarafından model alındığını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterirken, cinsiyet ve aile geliri değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Algılanan ebeveyn sosyal medya kullanım düzeyinin ise öğrencilerin cinsiyeti, yaşı ve aile gelirine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, ebeveynlerin sosyal medya kullanım konusunda bilinçli bir yaklaşım benimsemelerinin önemini vurgulamaktadır. Ebeveynlerin kendi sosyal medya kullanımını kontrol altına alarak, rol model olmaları ve çocukların kullandıkları platformları düzenli olarak denetlemeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Atıf: Kocatürk Bursa, H. B. ve İlerisoy, M. (2024). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı ile Algılanan Ebeveyn Sosyal Medya Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 8(1), 43-64. DOI: 10.55150/apjec.1623970

*Yüksek Lisans öğrencisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, hberide.kocaturk@istanbulticaret.edu.tr, ORCID ID: 0009-0000-9908-9196

**Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, milerisoy@ticaret.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9466-0410

***Bu makale Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı ile Umut Düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi başlıklı tez çalışmasından türetilmiştir.

Article Information

Article Type

Article-Based Thesis

Received

20.01.2025

Accepted

09.05.2025

Key Words

Social Media Addiction,

Adolescence,

Parental Influence

An Examination of the Relationship Between Middle School Students' Social Media Addiction and Perceived Parental Social Media Usage

*Hanife Beride KOCATÜRK BURSA **Melike İLERİSOY

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between middle school students' social media addiction and the level of social media usage of their parents within the framework of a relational and descriptive survey model. Data were collected from 225 middle school students in the Kağıthane district of Istanbul using the Social Media Addiction Scale for Adolescents, the Perceived Parental Social Media Usage Scale, and a Socio-Demographic Information Form. The collected data were analyzed through Chi-square tests, independent samples t-tests, one-way analysis of variance (ANOVA), and path analysis methods. The results indicate a low-level but statistically significant positive correlation between the students' perceived level of parental social media usage and their own social media addiction scores. This suggests that students' social media behaviors are influenced by and potentially modeled after their parents' usage patterns. Additionally, significant differences in social media addiction scores were observed based on age, while no significant differences were found with regard to gender and family income. It was also determined that the perceived level of parental social media usage did not exhibit any variation in relation to students' gender, age, or family income. These findings underscore the importance of parents exhibiting conscious digital media usage behaviors. Specifically, it is critical for parents to regulate their own social media usage, act as role models, and actively monitor the social media platforms their children engage with.

1. GİRİŞ

İnsan, tarih boyunca sosyal bir varlık olarak başkalarıyla iletişim kurma ihtiyacı hissetmiştir (Doğan, 2002). Telefon ve internetin icadıyla birlikte, başlangıçta yalnızca sesli arama, kısa mesaj ve e-posta ile yürütülen iletişim biçimi, teknolojik gelişmelerle beraber dönüşüme uğramış; herkesin kolaylıkla ve ekonomik koşullarda erişebildiği, uzak mesafeleri yakınlaştıran bir yapıya evrilmiştir (Mayfield, 2010).

İnsanın doğasında var olan görünür olma ve sosyal onay alma gereksinimi, geleneksel anlamda kürsüde sunum yapmaktan sosyal medya uygulamaları aracılığıyla içerik üretmeye, beğeni toplamaya ve canlı yayın açmaya doğru bir yönelim göstermiştir (Hepekiz & Gökalller, 2019). Artan kentleşme, zayıflayan aile bağları, azalan sosyal alanlar ve özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında birçok eğitsel faaliyetin dijital ortama taşınmasıyla birlikte bireylerin sosyal etkileşim biçimleri önemli ölçüde değişime uğramıştır (Aktaş, 2021). Bu süreçte arkadaşlık ilişkileri, oyun alışkanlıkları, eğitim ve iş yaşamı dijital platformlar üzerinden yürütölmeye başlanmış; sosyal medya ve çevrim içi oyunlar yeni iletişim araçları hâline gelmiştir.

Similarweb'in (2025) küresel düzeyde yaptığı analize göre, en çok ziyaret edilen internet içerikleri sosyal medya platformlarıdır. Günlük yaşamı kolaylaştıran bu platformlar, işlevsel olarak değerlendirildiğinde bireylere zaman kazandırmakta ve iletişimi hızlandırmaktadır. Ancak özellikle kimlik gelişimi sürecindeki ergen bireylerde bilinçsiz kullanıma bağlı olarak olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Arısoy, 2009). Ergenlik döneminde karşı cinse olan ilginin artması, hemcinslerine karşı sosyal üstünlük gösterme isteği ve fikirlerinin onaylanma arzusu, sosyal medya bağımlılığı olgusunu ergenlik çağındaki öğrenciler bağlamında araştırmayı gerekli kılmaktadır (Tutgun Ünal, 2015). Araştırmalar, ergenlerin sosyal onay ihtiyacının kabul görme, takdir edilme ve gerektiğinde davranışlarını bu yönde uyarlama eğilimine dayandığını göstermektedir (Yalçınkaya, Taner & Demirci, 2019).

Ergenlik, bireylerin fiziksel, bilişsel, hormonal ve duygusal değişimlerle birlikte kimlik arayışında olduğu; sosyal destek, sevilme, değer görme, başarma ve görünür olma ihtiyacının arttığı bir gelişim dönemidir. Bu dönemde bireyler, kendilerini ifade etmek, aile bireyleri ve akranlarıyla sağlıklı iletişim kurmak, fikirlerini paylaşmak, bir gruba ait hissetmek ve sosyal varlıklarını görünür kılmak isterler (Boyd & Ellison, 2007). Dış çevreden alınan geri bildirimler, bu dönemde kimlik inşasında oldukça belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Sosyal medya, ergen bireylere çeşitli olanaklar sunarak görünürlük ve sosyal

etkileşim ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olur. Bu platformlar aracılığıyla kişi anonim ya da görünür kimlikler oluşturabilir, sosyal ilişkiler kurabilir ve yaşadığı sorunlara geri bildirim olarak çözüm arayabilir. Aynı zamanda sosyal sorumluluk içeren konulara katkı sağlayabilir (Gündüz & Pembecioğlu, 2013), içerik üretebilir ve dijital arkadaş çevresi oluşturabilir (Scott, 2010; O’Keeffe & Clarke-Pearson, 2011). Bu mecralar, giyim tarzı tercihlerinden arkadaş ilişkilerine kadar pek çok alanda ergenlerin çevresinden geri bildirim almasını kolaylaştırmaktadır (Karaşar et al., 2016).

Ancak sosyal medya olumlu olduğu kadar olumsuz durumları da bünyesinde barındırmaktadır. Hızlı geri bildirim alma ve sürekli etkileşim hâlinde olma arzusuyla, ergen bireylerde doyumsuzluk duygusu gelişebilir. Bu da onları dürtüsel davranışlara ve bağımlılık geliştirmeye yatkın hâle getirebilir (Tiryakioğlu & Yavaşçalı, 2019). Ayrıca sosyal medyada beğeni kazanma arzusu kadar olumsuz yorumlara, aşağılanmaya ve mahremiyet ihlallerine de açık olan ergen bireyler; anonim hesaplar veya bireysel kullanıcılar tarafından siber zorbalık ve tacize maruz kalabilir. Bu durum, depresyon, kaygı bozukluğu, sosyal izolasyon, özsaygı kaybı ve hatta özkıym gibi ciddi psikolojik sorunlara neden olabilir (Beran & Li, 2005; Ganjayeve, 2019). Böyle olumsuzluklar yaşayan ergenler, çoğu zaman korku veya utanç nedeniyle bu durumu yetkililere bildirmekten çekinmektedir (Aktepe, 2013).

Ergenlerin sosyal medya platformlarını problemleri kullanımı yalnızca bireysel psikolojik etmenlere değil, aynı zamanda çevresel faktörlere de bağlıdır (Lauricella, Wartella & Rideout, 2015). Bu bağlamda özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde çevresel faktörlerin başında aile yer almaktadır. Aile içi ilişkiler (Van den Eijnden, Spijkerman, Vermulst, van Rooij & Engels, 2010), kuşak çatışmaları (Shek & Yu, 2016), ebeveyn tutumları (Eşçi, 2014) ve dijital farkındalık düzeyleri, çocukların teknoloji kullanım biçimini doğrudan etkilemektedir. Ergenler, kimlik gelişim süreçlerinde gerçek, ideal ve korkulan benlik arasında bir denge kurmaya çalışırken (Steinberg, 2007), ebeveynler bu süreci yönlendiren temel aktörlerden biri hâline gelmektedir (Run, Butt & Nee, 2010).

Ebeveynlerin sergilediği tutumlar, ergenlerin özsaygısı ve sosyal ilişkileri üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Ergen bireyler, rol model olarak gördükleri kişilerin yaşam tarzı ve davranışlarını benimsemeye eğilim göstermektedir (Erdoğan, 2007; Turcinkova & Moisidis, 2011; Uğur, 2011). Bu bağlamda ebeveynlerin yalnızca denetleyici değil, aynı zamanda bilinçli ve yönlendirici bir model olmaları gerekmektedir. Sosyal medya kullanım alışkanlıklarını gözden geçirmeleri, mahremiyet konusundaki farkındalıklarını artırmaları ve çocuklarının dijital dünyada güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almaları büyük önem taşımaktadır

(Bostancı, 2019). Türkiye’de 1.097 öğrenciyle gerçekleştirilen bir araştırma, ebeveynlerin çocuklarının sosyal medyada geçirdiği süreye yeterince dikkat etmediğini ortaya koymuştur (Okumuş & Parlar, 2018). Ulusal veriler de bu bulguları destekler niteliktedir.

2024 yılı, Wearesocial-Hootsuite’ın verilerine göre, dünya genelinde sosyal medya kullanan birey sayısı 5,04 milyar olup, günlük ortalama kullanım süresi 2 saat 23 dakika iken, Türkiye’de bu süre dünya ortalamasını aşarak 2 saat 44 dakika, genel internet kullanımı ise 6 saat 57 dakika olarak belirlenmiştir. Türkiye, Instagram kullanımında 5., TikTok’ta 10., YouTube ve Snapchat’ta 11., LinkedIn’de ise 13. sırada yer almaktadır.

2024 yılı TÜİK verilerine göre, çocukların %66,1’i sosyal medya kullanmaktadır. Bu oran 6-10 yaş grubunda %53, 11-15 yaş grubunda ise %79’dur. Erkek çocukların %68,1’i, kız çocukların %64,0’ı sosyal medya kullanmaktadır. Çocukların en çok kullandığı platformlar YouTube (%96,3), Instagram (%41,5) ve TikTok (%26,2) olarak sıralanmıştır. Bununla birlikte, çocukların %76,1’i akıllı telefon kullanmaktadır ve bu cihazları internette gezinme, çevrimiçi konuşma ve video izleme gibi amaçlarla kullanmaktadır. Bu veriler, sosyal medya ve internetin özellikle çocuklar arasında yaygın bir kullanım alanı bulduğunu ve ebeveynler tarafından denetimin yapılamadığı veya yaygınlaşma ve kolay elde edilebilme sebebiyle denetimin artık mümkün olamayacağını göstermektedir. Yüksek kullanım süresi, gündelik yaşantıdan, günlük görevlerden ve aktivitelerden kopma, sıkılma ve beraberinde bağımlılığı doğurmaktadır (Önal, 2025). Bağımlılık kavramı, DSM-IV’e kadar madde bağımlılığı, tütün, alkol ve kumar bağımlılığı gibi türlerle ele alınırken (Holden, 2011), DSM-V ile birlikte internet oyun bağımlılığı tanı kriterlerine eklenmiştir. Sosyal medya ve akıllı telefon bağımlılığının henüz tanılayıcı kriterlerine yer verilmeyip, bu kriterlerin DSM-VI’da yer alması beklenmektedir. Araştırmalar, yeni teknolojilerin aşırı kullanımının özellikle gençler için bağımlılığa yol açabileceğine dikkat çekmektedir (Echeburua & de Corral, 2010).

İnternet bağımlılığı kavramı ilk olarak 1996 yılında Psikiyatri Profesörü Armand I. Goldberg tarafından ortaya atılmıştır. Sosyal medya bağımlılığı ise Hazar (2011) tarafından bilişsel, duyuşsal ve davranışsal dinamikler çerçevesinde ele alınmıştır. Griffiths (2013), sosyal medya bağımlılığını davranışsal bağımlılık kriterleri kapsamında değerlendirmiştir. Ayrıca, sosyal medya bağımlılığının madde bağımlılığına benzer mekanizmalara sahip olabileceği öne sürülmektedir (Echeburua & de Corral, 2010).

Bireyler, beğenilme ve sevilme gibi duygusal ihtiyaçlarla, herhangi bir amaç olmaksızın saatlerce sosyal medya platformlarında gezinebilmekte, yenilikleri takip

ederken davranışsal bağımlılık örüntüsüne benzer şekilde dopamin salınımı yaşamaktadır. Takipçi artışı, beğeni sayısı gibi olumlu geri bildirimler, davranışsal güçlendirme etkisi oluşturarak kişide ödüllendirilme hissi yaratabilir; bu da heyecanı artırarak bağımlılığı pekiştiren bir döngüye yol açabilir.

DSM-5'in Ek Bölümü (Section III)'nde yer alan İnternet oyun bozukluğu, aşırı oyun oynama davranışıyla ilişkili bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Bu bozuklukta, bireylerin oyunlara aşırı derecede odaklanması, oyun süresini denetleyememesi ve tatmin sağlamak için giderek daha fazla zaman harcaması temel belirtiler arasında yer almaktadır. Oyun oynayamadığında huzursuzluk, kaygı ve sinirlilik gibi yoksunluk belirtileri ortaya çıkabilir. Sosyal, akademik ve mesleki yaşamda olumsuz sonuçlara rağmen oyun oynamaya devam etmek, günlük aktiviteleri ihmal etmek ve oyun süresi hakkında gerçeği gizlemek de bozukluğun diğer belirtilerindendir. Ayrıca, bireylerin stres ve kaygı gibi olumsuz duygularla başa çıkmak amacıyla oyunları bir kaçış aracı olarak kullanmaları, işlevselliğin daha da bozulmasına neden olabilmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile ebeveynlerinin sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ayrıca, öğrencilerin yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik durum gibi değişkenler açısından sosyal medya bağımlılığı ile ebeveynlerinin sosyal medya kullanım düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı da analiz edilmiştir.

Günümüzde sosyal medyanın çocuklar ve ergenler üzerindeki etkisi giderek artmakta, aşırı kullanımın ise psikolojik, akademik ve sosyal açıdan çeşitli olumsuz sonuçlara yol açtığı bilinmektedir (Soyöz-Semercı & Balcı, 2020; Kumcağız, Özdemir & Demir, 2019). Ebeveynlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları, öğrencilerin sosyal medya bağımlılığıyla olan ilişkisi bağlamında son yıllarda dikkat çeken konulardan biri hâline gelmiştir. Bu kapsamda ülkemizde de benzer nitelikte çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Bayzan et al., 2023; Çalapkulu & Alp, 2020; Okumuş & Parlar, 2018). Söz konusu gelişimsel dönemin önemi ve elde edilen araştırma bulguları dikkate alındığında, bu alandaki çalışmaların artarak sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır. Elde edilen verilerin, ebeveynlerin sosyal medya kullanımına yönelik farkındalık geliştirmesine, çocuklarda sağlıklı dijital medya alışkanlıklarının kazandırılmasına ve bu alandaki giderek büyüyen literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

2. YÖNTEM

İlişkisel ve betimsel tarama modeli ile oluşturulan bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile ebeveynlerinin sosyal medya kullanımı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bağımlı değişkenler; ergenlerin sosyal medya bağımlılığı ve ebeveynlerin öğrenciler tarafından algılanan sosyal medya kullanımı iken bağımsız değişkenleri; yaş, cinsiyet ve aile geliri oluşturmaktadır.

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Kağıthane ilçesindeki tüm ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak, İstanbul ili Kağıthane ilçesinde yer alan devlet ve özel ortaokullarında öğrenim gören 132 kız ve 93 erkek olmak üzere toplam 225 öğrenciden oluşmaktadır. Ölçme aracı olarak anket kullanılmıştır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, katılımcıların %58,7'si kız, %41,3'ü ise erkektir. Yaş grupları arasında en yüksek oran %39,1 ile 13-14 yaş grubuna aitken, Aile geliri seviyesinde ise, öğrencilerin çoğunluğu (%49,8) "ortalama" gelir düzeyinde bir aileden gelmektedir. Anne ve babalarının sosyal medya kullanımı incelendiğinde ise, ebeveynlerin %40,4'ünün sosyal medyada ortalama düzeyde zaman geçirdiği gözlemlenmiştir.

2.1. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Sosyo Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Ebeveynlerin medya kullanımını ölçmek için ise sosyo demografik bilgi formu içerisinde bulunan 'Sizce anne veya babanız sosyal medyaya ne kadar vakit harcıyor?' sorusu aracılığıyla öğrenci görüşlerine göre ebeveynlerinin sosyal medya kullanımı ölçülmek istenmiştir.

DSM-5 kriterlerine göre geliştirilmiş olan Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESBM) Ölçek formu 5'li likert olarak derecelendirilmiştir (Hiçbir zaman-1, Nadiren-2, Bazen-3, Çoğunlukla-4, Her zaman-5). Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçek 9 maddeden oluştuğu için bir katılımcı ölçekten en az 9 puan, en fazla 45 puan alınabilmektedir. Ölçeğin, Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.904 olarak hesaplanmıştır (Özgenel, Canpolat & Ekşi, 2019). Bu değer, ölçeğin yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

2.2. Veri Analizi

İstatistiksel analizler için SPSS 26.0 ve AMOS 24 programları kullanılmıştır.

Anne ve babanın sosyal medyada geçirdiği zaman değişkeni için çarpıklık değeri -0,113, basıklık değeri ise -0,786 olarak hesaplanmıştır. Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ) değişkeninde ise çarpıklık değeri 0,456, basıklık değeri -

0,347 bulunmuştur. Her iki değişkenin de çarpıklık ve basıklık değerleri, $\pm 1,96$ referans aralığı içerisinde yer almaktadır. Bu durum, verilerin normal dağılıma uygunluk gösterdiğini ve analizlerde parametrik testlerin kullanılabileceğini ortaya koymaktadır. Bu değerlendirmede referans aralığı olarak $\pm 1,96$ kabul edilmiştir (Kalaycı, 2005).

Ölçekler arasındaki ilişkiler, Pearson Korelasyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Korelasyon katsayısının yorumlanmasında; 0.00–0.30 arası düşük düzeyde, 0.30–0.70 arası orta düzeyde ve 0.70–1.00 arası yüksek düzeyde ilişki olarak sınıflandırılmıştır (Büyüköztürk, 2020).

Ebeveyn medya kullanımı ile cinsiyet, yaş ve gelir arasındaki ilişkiyi incelemek için Ki Kare Analizi, iki grup arasındaki karşılaştırmalarda Bağımsız Örneklem t testi (Independent Samples t-test), üç veya daha fazla grup için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmesi durumunda, farklılığın hangi grup bileşenlerinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla LSD post-hoc testi kullanılmıştır.

Öğrencilerin, algıladıkları ebeveyn sosyal medya kullanım düzeyinin, öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları üzerindeki etkisi yol analizi yöntemi ile incelenmiş ve bu analiz AMOS 24 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

ANOVA analizi öncesinde gruplar arasında varyansların homojen dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla Levene's Test uygulanmış ve varyansların eşit dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde, yol analizine başlamadan önce de analiz varsayımlarının (normallik, çoklu doğrusallık, aykırı değer kontrolü vb.) karşılandığı değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında yapılan tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 ve 0,01 esas alınmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Ortaokul Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri

Ortaokul öğrencilerinin çeşitli demografik ve sosyal medya alışkanlıkları ile ilgili özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Ortaokul Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri

Tanımlayıcı değişkenler		Sayı	%
Cinsiyet	Kız	132	58,7
	Erkek	93	41,3
Yaş	10-11 yaş	74	32,9
	12 yaş	63	28,0
	13-14 yaş	88	39,1
Aile geliri	Ortalama altı	9	4,0
	Ortalama	112	49,8
	Ortalama üstü	74	32,9
	Çok iyi	30	13,3
Anne ve babanın sosyal medyada geçirdiği zaman	Çok az	38	16,9
	Az	71	31,6
	Ortalama	91	40,4
	Fazla	25	11,1
Toplam		225	100

Cinsiyet dağılımına bakıldığında, katılımcıların %58,7'si kız, %41,3'ü ise erkektir. Yaş grupları arasında en yüksek oran %39,1 ile 13-14 yaş grubuna aitken, %32,9 oranla 10-11 yaş grubu ve %28 oranla 12 yaş grubu takip etmektedir. Aile geliri seviyesinde ise, öğrencilerin çoğunluğu (%49,8) "ortalama" gelir düzeyinde bir aileden gelmektedir; bunu %32,9 oranıyla "ortalama üstü" gelir düzeyine sahip aileler izlemektedir. Ayrıca, anne ve babalarının sosyal medya kullanımı incelendiğinde, ebeveynlerin %40,4'ünün ortalama seviyede zaman geçirdiği gözlemlenmiştir.

3.2. Ebeveynlerin Algılanan Medya Kullanım Düzeylerinin Sosyo Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Tablo 2'de ergenlerin sosyo-demografik özellikleri ile algılanan ebeveyn medya kullanımı karşılaştırılmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerinin Algıladıkları Medya Kullanımına Göre Sosyo-Demografik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Sosyo-demografik özel		Algılanan ebeveyn medya kullanımı								Test istatistiği
		Çok az		Az		Ortalama		Fazla		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Cinsiyet	Kadın	21	55,3	44	62,0	54	59,3	13	52,0	$\chi^2=0,977$ $p=0,807$
	Erkek	17	44,7	27	38,0	37	40,7	12	48,0	
Yaş	10-11 yaş	18	47,4	27	38,0	23	25,3	6	24,0	$\chi^2=8,226$ $p=0,203$
	12 yaş	8	21,1	20	28,2	28	30,8	7	28,0	
	13-14 yaş	12	31,6	24	33,8	40	44,0	12	48,0	
Aile geliri	Ortalama altı	0	0,0	6	8,5	3	3,3	0	0,0	$\chi^2=14,292$ $p=0,112$
	Ortalama	19	50,0	30	42,3	46	50,5	17	68,0	
	Ortalama üstü	11	28,9	23	32,4	34	37,4	6	24,0	
	Çok iyi	8	21,1	12	16,9	8	8,8	2	8,0	

* $p<0,05$; ** $p<0,01$, Kategorik veriler: Ki-Kare Testi (χ^2)

Cinsiyet açısından, kadın ve erkek öğrenciler arasında algılanan medya kullanım düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Yaş grupları incelendiğinde, 10-11 yaş grubundaki öğrencilerin daha düşük medya kullanım düzeyi algıladığı, 13-14 yaş grubundakilerin ise daha yüksek düzeyde medya kullanımını algıladığı görülmüştür; ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$).

Aile geliri açısından, ortalama üstü ve çok iyi gelir seviyesindeki ailelerin çocuklarının daha az medya kullanımı algıladığı, ortalama gelir seviyesindeki ailelerin çocuklarının ise daha yüksek medya kullanımını algıladığı tespit edilmiştir. Ortalama altı gelir grubunda bu algılamaya dair veri çok sınırlıdır; ancak genel olarak medya kullanımı algısı ile aile gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu sonuçlar, algılanan ebeveyn medya kullanım düzeyinin cinsiyet, yaş ve aile gelirine göre önemli bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

3.3. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyo- Demografik Özelliklerine Göre Sosyal Medya Bağımlılığı Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 3'te öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile sosyal medya bağımlılığı puanları karşılaştırılmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Sosyal Medya Bağımlılığı Puanlarının Karşılaştırılması

Sosyo-demografik özellikler		n	Ort.	S.S	F	p	Fark
Cinsiyet	Kız	132	20,30	6,98	-1,23	0,220	-
	Erkek	93	21,57	8,53			
Aile geliri	Ortalama altı	9	24,56	8,8	2,09	0,102	-
	Ortalama	112	21,37	6,77			
	Ortalama üstü	74	20,59	8,11			
	Çok iyi	30	18,23	8,89			-
Yaş	10-11 yaş ^a	74	18,43	6,97	5,77	0,004**	b,c>a
	12 yaş ^b	63	21,56	7,92			
	13-14 yaş ^c	88	22,31	7,63			
Algılanan Ebeveyn Medya Kullanımı	Çok az	38	20,18	7,46	3,41	0,018*	c,d>b
	Az ^b	71	18,73	7,21			
	Ortalama ^c	91	22,29	7,78			
	Fazla ^d	25	22,40	7,74			

* $p<0,05$, ** $p<0,01$, One Way ANOVA Testi, Fark: Post Hoc Testleri

Cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında medya bağımlılığı puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Aile geliri değişkenine göre yapılan analizde, ortalama altı, ortalama, ortalama üstü ve çok iyi gelir grupları arasında medya bağımlılığı puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Yaş grupları açısından yapılan değerlendirmede ise 10-11 yaş grubundaki öğrencilerin medya bağımlılığı puanlarının diğer yaş gruplarına göre daha düşük olduğu, 12 yaş grubundaki öğrencilerin puanlarının ve 13-14 yaş grubundaki öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ($p<0,05$). Post Hoc Testleri sonucunda farkın 12 yaş ve 13-14 yaş gruplarının 10-11 yaş grubuna kıyasla daha yüksek medya bağımlılığı puanlarından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin, ebeveynlerinin sosyal medyada geçirdikleri zamana ilişkin algıları ile Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < .05$). Sosyal medya bağımlılığı düzeyleri incelendiğinde, sosyal medyayı az kullanan anne ve babalara sahip öğrencilerin bağımlılık puanlarının, sosyal medyayı orta ve yoğun düzeyde kullanan ebeveynlere sahip öğrencilere kıyasla daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Bu bulgular, yaşın, ergenlerde, sosyal medya bağımlılığı puanları ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu, ancak cinsiyet ve aile gelirinin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ile anlamlı bir ilişkisinin bulunmadığını göstermektedir.

3.4. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Medya Bağımlılığı ve Algılanan Ebeveyn Medya Kullanımı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, sosyal medya bağımlılığı ve algılanan ebeveyn medya kullanımı arasındaki korelasyon analizi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Medya Bağımlılığı ve Algılanan Ebeveyn Medya Kullanımı Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Kat sayı	1.	2.
1. Algılanan Ebeveyn Medya Kullanımı	R	1	,153*
	P		,022
2. Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı	R	,153*	1
	P	,022	
3. Cinsiyet	R	,014	,082
	P	,831	,220
4. Yaş	R	,167*	,211**
	P	,012	,001
5. Aile geliri	R	-,111	-,155*
	P	,098	,020

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, r . Korelasyon katsayısı

Tablo 4, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ve ebeveyn medya kullanımı arasındaki ilişkileri ortaya koyan korelasyon analiz sonuçlarını göstermektedir. Buna göre, ergenlerin sosyal medya bağımlılığı ile algılanan ebeveyn medya kullanımı arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = 0,153$; $p = 0,022$). Bu bulgu, ebeveynlerin sosyal medyada geçirdiği zaman arttıkça, ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Ayrıca, yaş değişkeni hem algılanan ebeveyn medya kullanımı ($r = 0,167$; $p = 0,012$) hem de sosyal medya bağımlılığı ($r = 0,211$; $p = 0,001$) ile pozitif ve anlamlı ilişkiler göstermiştir. Bu durum, yaş ilerledikçe her iki değişkenin de artma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Aile geliri ile sosyal medya bağımlılığı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = -0,155$; $p = 0,020$). Bu bulgu, aile geliri arttıkça ergenlerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin azaldığını göstermektedir. Aile geliri ile algılanan ebeveyn medya kullanımı arasında ise anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir ($p > 0,05$). Cinsiyet değişkeni ise hiçbir değişken ile anlamlı

düzeyde ilişkili bulunmamıştır ($p>0,05$). Genel olarak bu analiz, sosyal medya bağımlılığı ve algılanan ebeveyn medya kullanımı üzerinde yaş ve ebeveyn davranışlarının etkili olabileceğini, buna karşın cinsiyetin belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir.

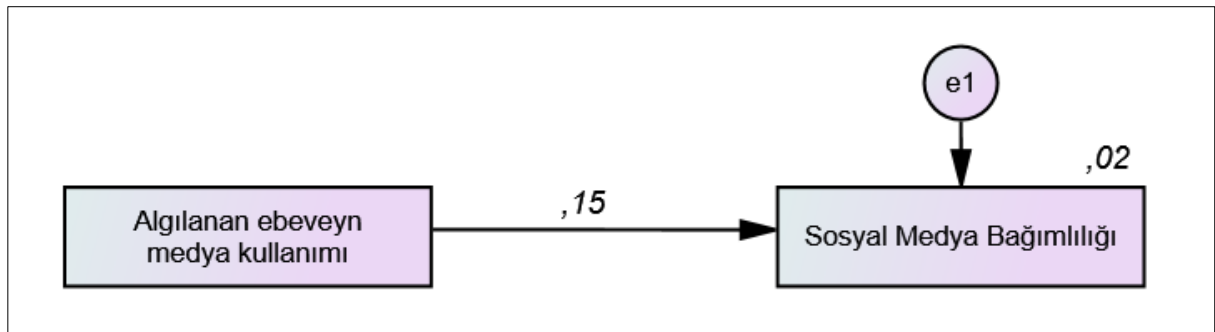
Öğrencilerin algıladıkları ebeveyn medya bağımlılığı ile ergenlerin sosyal medya bağımlılığı arasında düşük düzeyde ($p<0,01$) pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre, öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı artarsa, algılanan ebeveyn medya kullanım puanları artış gösterecektir.

Öğrencilerin algıladıkları ebeveyn medya bağımlılığı ile çocukların yaşları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre, öğrencilerin yaşları artarsa, algılanana ebeveyn medya kullanım puanları artış gösterecektir.

Öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile çocukların yaşları arasında düşük düzeyde pozitif ilişki ve aile gelirleri ile düşük düzeyde negatif ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre, öğrencilerin yaşları artarsa, ergenlerin sosyal medya bağımlılığı puanları artış, aile geliri artarsa medya bağımlılığı puanları azalış gösterecektir.

3.5. Ortaokul Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Medya Kullanımının Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Bu çalışmada, sosyal medya bağımlılığı bağımlı değişken, algılanan ebeveyn medya kullanımı bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Öğrencilerin algıladıkları ebeveyn medya kullanımının sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkileri yol analizi sonuçları Şekil 1 ve Tablo 5'te sunulmuştur.

Şekil 1. Öğrencilerin Algıladıkları Ebeveyn Medya Kullanımının Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Yol Diyagramı

Tablo 5. Öğrencilerin Algıladıkları Ebeveyn Medya Kullanımının Sosyal Medya Bağımlılığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Yol Analizi Sonuçları

Bağımlı değişken	Path	Bağımsız değişken	B	S.E.	β (Beta)	p	R ²
Sosyal medya bağımlılığı	<---	Algılanan ebeveyn medya kullanımı	1,30	0,056	0,15	0,021*	0,023

B: Standardize edilmemiş yol katsayısı, β (Beta): Standardize edilmiş yol katsayısı, * $p<0,05$, ** $p<0,01$

Bağımlı faktörlerde açıklanan varyans oranı: R²

Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin algıladıkları ebeveyn medya kullanımı sosyal medya bağımlılığı düzeylerindeki değişimlerin %2,3'ünü açıklamaktadır. Öğrencilerin algıladıkları ebeveyn medya kullanımının, sosyal medya bağımlılık düzeyleri üzerindeki ($\beta=0,15$, $p<0,05$) etkisinin anlamlı ve pozitif olduğu görülmüştür ($p<0,01$). Bu verilere göre, öğrencilerin algılanan ebeveyn medya kullanımı artarsa, sosyal medya bağımlılığı puanları da artacaktır.

Öğrencilerin anne ve babalarının sosyal medyada geçirdiği zamana göre Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür ($p<0,05$). Bu sonuçlar, sosyal medyayı az kullanan ebeveynlere sahip öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin, sosyal medyayı orta ve yoğun düzeyde kullanan ebeveynlere sahip öğrencilere göre daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Yapılan çalışmada, öğrencilerin algıladıkları ebeveyn sosyal medya kullanım düzeyi ile öğrencilerin sosyal medya bağımlılık puanları arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, öğrencilerin ebeveynlerinin sosyal medya kullanımını daha yoğun algıladıkça, sosyal medya bağımlılık düzeylerinin de arttığını göstermektedir ($p < 0,01$). Bu doğrultuda, ebeveynlerin sosyal medya kullanımı konusunda sergiledikleri davranışların, çocukları tarafından model alınabileceği ve onların sosyal medya bağımlılığı düzeyleri üzerinde belirleyici bir rol oynayabileceği söylenebilir.

Değişkenler açısından yapılan analizlerde, algılanan ebeveyn sosyal medya kullanım düzeyinin cinsiyet, yaş ve aile geliri değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Sosyal medya bağımlılığı puanları açısından ise cinsiyet ve aile geliri değişkenleri anlamlı bir farklılık oluşturmazken, yaş değişkenine bağlı

olarak belirgin farklar gözlemlenmiştir. Özellikle 10–11 yaş grubundaki öğrencilerin bağımlılık puanlarının daha düşük, 13–14 yaş grubundaki öğrencilerin ise daha yüksek düzeyde bağımlılığa sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, ergenliğin ilerleyen dönemlerinde sosyal medya kullanımının arttığını göstermektedir.

Norveç'te yapılan bir çalışmada, kadınların sosyal medya bağımlılığına daha yatkın olduğu; genç yaş ve düşük sosyoekonomik durumun ise bağımlılık riskini artırdığı tespit edilmiştir (Andreassen et al., 2017). Özellikle 10 yaş itibarıyla sosyal medya bağımlılığı puanları düşükken, ergenlik dönemine geçişle birlikte bu düzeyin arttığı görülmektedir. Bu durum, ön ergenlikte sosyal medya kullanımının daha düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Öte yandan, Caplan'ın (2003) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin lise öğrencilerine göre daha düşük olduğu belirtilmiştir. Bu bulgu, sosyal medya bağımlılığının dönemsel olarak değişebileceğini ve yaş etkeninin önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir.

Sosyal medya bağımlılığı ile ilgili literatürde, bireysel ve demografik değişkenlerin bağımlılık üzerindeki etkileri farklı şekillerde rapor edilmiştir. Cinsiyet değişkenine ilişkin bazı araştırmalarda anlamlı bir fark bulunmazken (Yaygır, 2018; Aktan, 2018; Elhai et al., 2018; Yılmazsoy & Kahraman, 2017), diğer araştırmalarda kız öğrencilerin sosyal medyayı erkek öğrencilere kıyasla daha yoğun kullandığı görülmüştür (Yüksel-Şahin & Öztoprak, 2019; Okumuş, 2018; Gürültü, 2016). Bányai et al. (2017) tarafından yürütülen çalışmada da genç ergenlerin ve özellikle kız öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı açısından daha yüksek risk taşıdığı belirtilmiştir. Öte yandan, Oberst et al. (2017) sosyal medya bağımlılığının dürtüsellik ve düşük benlik kontrolü ile ilişkili olduğunu, bu etkinin erkeklerde daha belirgin olduğunu ifade etmiştir. Kuss ve Griffiths'in (2011) literatür taramasında ise cinsiyetin sosyal medya bağımlılığı üzerindeki etkisinin kültürel bağlamlara göre farklılaşabileceği vurgulanmıştır.

Aile gelir düzeyine ilişkin analizlerde, sosyal medya bağımlılığı ile gelir arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Baz (2018) ve Yıldırım (2016) da gelir düzeyinin bağımlılık üzerinde belirleyici olmadığını ifade etmektedir. Ancak, Mascheroni et al. (2015) tarafından Avrupa genelinde yürütülen araştırma, düşük sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin çevrim içi risklere daha fazla maruz kaldığını ortaya koyarak ekonomik faktörlerin dolaylı etkilerine dikkat çekmiştir.

Sosyal medya bağımlılığı yalnızca demografik değil, aynı zamanda psikolojik değişkenlerle de ilişkilidir. Bilgin (2018), ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ile psikotizm, paranoid düşünceler, fobik anksiyete ve öfke-düşmanlık gibi faktörler

arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit etmiştir. Ayrıca bireylerin sosyal medyada geçirdikleri süre arttıkça, bağımlılık düzeylerinin de paralel olarak yükseldiği belirlenmiştir. Bu bulgular, sosyal medya bağımlılığının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Yol analizi sonuçlarına göre, öğrencilerin ebeveynlerinin sosyal medya kullanım düzeyi arttıkça, öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı puanlarında da artış gözlemlenmiştir. Ebeveynlerin sosyal medya kullanım süresini kontrol edememesi, çocuklarının kullanımını denetleme yetisini sınırlayarak bağımlılığı artırabilecek bir faktör olabilir. Bu nedenle, ebeveyn tutumları sosyal medya bağımlılığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveynlerin sosyal medya kullanım amaçları, mahremiyet algıları ve çocuklarının dijital mahremiyetini korumaya yönelik tutumları, ergenlerin sosyal medya bağımlılığı üzerinde belirleyici bir rol oynayabilmektedir (Bostancı, 2019; Shek & Yu, 2016; Eşgi, 2014). Türkiye’de 1.097 öğrenciyle yapılan bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının sosyal medyada geçirdiği süreye yeterince dikkat etmediği ve bu durumun bağımlılığa zemin hazırlayabileceği belirtilmiştir (Okumuş & Parlar, 2018).

Sosyal medya bağımlılığı ile psikososyal faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar da benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Türkiye’de 475 ergenle yapılan bir araştırmada, depresyon ve özsaygı düzeylerinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde etkili olduğu, depresyonun bağımlılığı öngördüğü ve benlik algısı yoluyla bu ilişkinin güçlendiği bulunmuştur. Pantic et al. (2012) de sosyal medya kullanımının depresyon belirtileriyle ilişkili olduğunu, kız öğrencilerin daha yüksek depresyon seviyelerine sahip olduğunu ve düşük sosyoekonomik durumun bu ilişkiyi kuvvetlendirdiğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Vannucci et al. (2017) sosyal medya kullanımının anksiyete ve depresyon ile pozitif ilişkili olduğunu; bu etkinin genç ergenlerde ve özellikle kızlarda daha belirgin olduğunu göstermiştir. Blomfield Neira ve Barber (2014) ise sosyal medya kullanımının benlik saygısı ve yaşam doyumu ile negatif ilişkili olduğunu, bu etkinin kızlarda daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur.

4.2. Öneriler

Günümüzde teknoloji, internet oyunları ve sosyal medya bağımlılığı hızla yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin teknolojiyi doğru ve bilinçli bir şekilde kullanmaları hem kendi dijital alışkanlıklarını düzenlemeleri hem de çocuklarının kullanımını denetleyebilmeleri açısından önemlidir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, güvenli internet kullanımı, siber zorbalık ve bilinçli sosyal medya kullanımı gibi konularda ebeveyn eğitimlerinin artırılması önerilmektedir.

Bunun yanı sıra, okullarda hem ebeveynlere hem de öğrencilere yönelik bilinçli teknoloji kullanımı konularında eğitim programlarının yaygınlaştırılması, öğrencilere özel siber güvenlik uygulamalarının geliştirilmesi, sosyal medya kullanım süresini denetleyici yazılımların teşvik edilmesi ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleşen tehdit, zorbalık ve istismarın daha etkin biçimde denetlenmesi, bağımlılıkla mücadelede önemli adımlar olacaktır.

5. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma, örneklem açısından İstanbul ili Kağıthane ilçesiyle sınırlı tutulmuştur. Farklı ilçelerde ve illerde yapılacak çalışmalar, örneklemin genişletilmesi ve sonuçların genellenebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Araştırma, yaş, cinsiyet ve gelir düzeyleri gibi sınırlı demografik değişkenlerle yürütülmüştür. Benzer nitelikteki çalışmalarda değişken çeşitliliğinin artırılması, daha kapsamlı sonuçlara ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Ayrıca, ebeveynlerin medya kullanımı yalnızca öğrencilerin beyanlarıyla değerlendirilmiş olup, ebeveynlere doğrudan yöneltilmiş bir form bulunmamaktadır. Bu durum, ebeveyn medya kullanımının öğrencinin algısına dayalı olarak ölçülmesi nedeniyle veri doğruluğunu sınırlandırabilir. Gelecekteki çalışmalarda, ebeveynlere yönelik onam formlarında medya kullanımıyla ilgili doğrudan soruların yer alması önerilmektedir.

Araştırmanın online ortamda yapılamaması, okullarda birebir uygulama ve MEB izniyle yürütülmesi, 18 yaş altındaki öğrenciler için ebeveyn izin formu gerektirmesi gibi koşullar; zaman yönetimi, kâğıt kullanımı ve katılımcı erişimi açısından bazı zorluklar yaratmıştır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, M. (2021). Şehir hayatı, sosyal medya ve dijitalleşme sonrası değişen sosyal ilişkiler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(2), 142-158.
- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde internet bağımlılığı: Sosyal medya kullanımının etkileri. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*, 24(3), 114-121.
- Aktan, O. (2018). Sosyal medya bağımlılığı ve akademik başarı arasındaki ilişki. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Andreassen, C. S., Torsheim, T., Brunborg, G. S., & Pallesen, S. (2017). Development of a Facebook addiction scale. *Psychological Reports*, 110(2), 501-517. <https://doi.org/10.2466/02.09.18.PR0.110.2.501-517>
- Arisoy, Ö. (2009). Sosyal medya ve ergenlik: Bilinçsiz kullanımın ergenler üzerindeki olumsuz etkileri. *Yeni Medya ve Toplum*, 2(1), 45-58.
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, 54(5), 317-326. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.5.317>
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2013). Ergenlerin sosyal medya kullanım düzeyleri ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1691-1710. <https://doi.org/10.12738/estp.2013.3.1545>
- Bányai, F., Zsila, Á., Király, O., Maraz, A., Elekes, Z., Griffiths, M. D., & Demetrovics, Z. (2017). Problematic social media use: Results from a large-scale nationally representative adolescent sample. *PLoS One*, 12(1), e0169839. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0169839>
- Bayzan, Ş., Yıldırım, Ö., Karakuş, T., Kurşun, E., vd. (2023). Türkiye'deki ebeveynlerin internet kullanım alışkanlıkları ve dijital okuryazarlık becerileri üzerine bir araştırma. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı 1 (Cumhuriyetin 100. Yılına), 1249-1271. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1361402>
- Baz, A. (2018). Dijital bağımlılıklar ve sosyoekonomik faktörler arasındaki ilişki. [Yayımlanmamış doktora tezi].
- Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyberbullying: The role of the internet in the development of bullying behaviors among youth. *Childhood Education*, 81(5), 147-154.
- Blomfield Neira, C., & Barber, B. L. (2014). Social networking site use: Linked to

- adolescents' social self-concept, self-esteem, and depressed mood. *Developmental Psychology*, 50(6), 1817-1826. <https://doi.org/10.1037/a0036336>
- Bostancı, M. (2019). Ebeveynlerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve çocuklar üzerindeki etkisi. *Çocuk Gelişimi ve Psikolojisi Dergisi*, 3(2), 76-90.
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Büyüköztürk, Ş. (2020). Sosyal bilimler için istatistiksel yöntemler. Peşreli Yayın Dağıtım.
- Caplan, S. E. (2003). Preference for online social interaction: A theory of problematic internet use and psychosocial well-being. *Communication Research*, 30(6), 625-648. <https://doi.org/10.1177/0093650203257842>
- Çalapkulu, Ç., & Alp, F. (2020). Dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medya kullanımı üzerindeki mahremiyet ilişkisi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 132-144.
- Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M., & Howard, E. (2013). Emerging in a digital world: A decade review of media use, effects, and gratifications in emerging adulthood. *Emerging Adulthood*, 1(2), 125-137. <https://doi.org/10.1177/2167696813479782>
- Doğan, Ş. (2002). Sosyal etkileşim ve birey: İnsanların iletişim ihtiyaçları. *Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 25-30.
- Echeburua, E., & de Corral, P. (2010). Internet and video game addiction: A review of the literature. *Addictive Behaviors*, 35(7), 481-488. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2010.04.001>
- Elhai, J. D., Levine, J. C., Dvorak, R. D., & Hall, B. J. (2018). Non-social features of smartphone use are most related to depression, anxiety, and problematic smartphone use. *Computers in Human Behavior*, 84, 92-99. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.02.023>
- Erdoğan, Y. (2008). Bir eğitim aracı olarak internet: Öğrenci ve öğretmenlerin interneti kullanım biçimleri. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 30, 15-28. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ejer/issue/20919/223649>
- Eşgi, N. (2014). Dijital ebeveynlik farkındalığı ve ergenlerin sosyal medya kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 230-243.
- Ganjayeva, N. (2019). Sosyal medya ve ergenler: Kimlik gelişimi üzerindeki etkiler.

Psikoloji ve Eğitim Araştırmaları, 12(3), 78-92.

- Griffiths, M. D. (2013). Social media addiction: An overview. *In M. D. Griffiths, M. Kuss, & D. Pontes (Eds.), *Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment* (pp. 119-129). Wiley-Blackwell.
- Gürültü, N. (2016). Ergenlerde sosyal medya kullanımının psikolojik etkileri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].
- Kayıhan, B. (2020). Dijitalleşme ve ergenlik: Sosyal medya kullanımının çocuklar üzerindeki etkileri. *Dijital Psikoloji Dergisi*, 8(1), 1-15.
- Kim, J. H., & Lee, S. H. (2011). The relationship between internet addiction and interpersonal relationships in adolescents. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(5), 283-287. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0132>
- Kılavuz, N. (2020). Sosyal medya kullanımının ergenlerde sosyal beceri gelişimine etkisi. *Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 21-36.
- Kircaburun, K. (2016). Self-esteem, daily internet use and social media addiction as predictors of depression among Turkish adolescents. *Journal of Education and Practice*, 7(24), 64-72. <https://www.iiste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/32776>
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist*, 53(9), 1017-1031. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.9.1017>
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction—a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528-3552. <https://doi.org/10.3390/ijerph8093528>
- Liu, Q. S., & Zhang, J. Y. (2014). Online social networking and adolescent emotional regulation: A literature review. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 22(4), 644-648. <https://doi.org/10.16128/j.cnki.1005-3611.2014.04.020>
- Mascheroni, G., & Cuman, A. (2015). Net children go mobile: Risks and opportunities. *Educatt*.
- Miller, L. M. (2013). Adolescents and the use of social media: Perceptions, practices, and consequences. *Adolescent Medicine*, 24(3), 232-241.
- Moreno, M. A., & Jelenchick, L. A. (2013). Facebook depression? Social networking site use and depression in a sample of college students. *Journal of Adolescent*

- Health*, 52(5), 535-541. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.11.015>
- Oberst, U., Wegmann, E., Stodt, B., Brand, M., & Chamarro, A. (2017). Negative consequences from heavy social networking in adolescents: The mediating role of fear of missing out. *Journal of Adolescence*, 55, 51-60. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.12.008>
- Okumuş, M., & Parlar, H. (2018). Ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımına yönelik tutumları. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46(2), 105-123.
- Önal, F. (2025). *Serbest zamanda sosyal medya bağımlılığı ve can sıkıntısı: Üniversite öğrencileri üzerine keşifsel bir çalışma* (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Pantic, I., Damjanovic, A., Todorovic, J., Topalovic, D., Bojovic-Jovic, D., Ristic, S., & Pantic, S. (2012). Association between online social networking and depression in high school students: Behavioral physiology viewpoint. *Psychiatra Danubina*, 24(1), 90-93.
- Rideout, V., & Robb, M. B. (2018). *Social media, social life: Teens reveal their experiences*. Common Sense Media. <https://www.commonsensemedia.org/research/social-media-social-life-2018>
- Soyöz-Semerci, E., & Balcı, Ş. (2020). Sosyal medya bağımlılığının psikolojik belirtilerle ilişkisi: Bir meta-analiz çalışması. *Psikiyatri Araştırmaları Dergisi*, 56(2), 123-135. <https://doi.org/10.5336/jpsy.2020.12345>
- Shek, D. T., & Yu, L. (2016). Adolescent internet addiction in Hong Kong: Prevalence, change, and correlates. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*, 29(1), 11-17. <https://doi.org/10.1016/j.jpag.2015.10.005>
- Shin, M., & Hwang, K. H. (2018). The effects of social media use on adolescents' academic achievement and social relationships. *Journal of Adolescent Research*, 33(1), 29-54. <https://doi.org/10.1177/0743558417743733>
- Sola, C. (2018). Sosyal medya kullanımının ergenlerde kişisel güvenlik algısı üzerindeki etkileri. *Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 15(2), 44-59.
- Tosun, L. P., & Lajunen, T. (2010). Internet addiction: The role of parental monitoring and peer influence. *Journal of Social Psychology*, 150(1), 31-44. <https://doi.org/10.1080/00224540903366784>
- TÜİK. (2024). *Çocukların sosyal medya kullanımı*. Türkiye İstatistik Kurumu.

<https://www.tuik.gov.tr>

- Turel, O., & Serenko, A. (2012). The benefits and dangers of enjoyment with social networking sites. *Computers in Human Behavior*, 28(1), 153-160. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.08.004>
- Twenge, J. M., Martin, G. N., & Spitzberg, B. H. (2019). Trends in US adolescents' media use, 1976-2016: The rise of digital media, the decline of TV, and the (near) demise of print. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(4), 329-345. <https://doi.org/10.1037/ppm0000203>
- Twenge, J. M., Spitzberg, B. H., & Campbell, W. K. (2019). Less in-person social interaction with peers among US adolescents in the 21st century and links to loneliness. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(6), 1892-1913. <https://doi.org/10.1177/0265407519836170>
- Uzun, M. (2017). Sosyal medya bağımlılığının ergenlerin psikolojik gelişimine etkisi. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 99-118.
- Vannucci, A., Flannery, K. M., & Ohannessian, C. M. (2017). Social media use and anxiety in emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 61, 62-69. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2017.08.005>
- We Are Social. (2024). *Digital 2024: Global overview report*. We Are Social. https://wearesocial.com/us/blog/2024/01/digital-2024/?utm_source
- Wegmann, E., Stodt, B., & Brand, M. (2015). Internet gaming disorder and the role of psychopathological variables: A study of online gamers. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(1), 43-49. <https://doi.org/10.1556/2006.4.2015.002>
- Yaygır, N. (2018). Sosyal medya bağımlılığının demografik değişkenlerle ilişkisi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].
- Yıldırım, H. (2016). Sosyal medya bağımlılığı ve sosyoekonomik faktörler. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].
- Yılmaz, V., & Keser, A. (2017). Sosyal medya kullanımının ergenlerde benlik saygısı üzerindeki etkileri. *Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 13(4), 25-38.
- Yılmazsoy, F., & Kahraman, Z. (2017). Ergenlerde sosyal medya kullanımının akademik başarıya etkisi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 89-112.
- Yüksel-Şahin, F., & Öztoprak, M. (2019). Sosyal medya bağımlılığı ve akademik başarı arasındaki ilişki: Lise öğrencileri örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25(1), 55-78.